

30 ilədek yol gözləyən yurd yerlərimizdən biri idi Suqovuşan. Bədnam ermənilər tərəfindən adı dəyişdirilib Madagiz qoyulan Suqovuşan. Bol günəşli, oksigenli, sulu, yaşıl düzlü-çəmənli, bərəkətli torpaqlı, coğrafi üstünlüklərə malik Suqovuşan. Bu yurdun yurddaşları da Azərbaycanın ayrı-ayrı bölgələrinə səpələnmişdilər. Cənnətməkan ata-baba ocaqlarına həsrət qalmışdılar. Torpaqlarının ətrini əsən küləklərdən alırdılar. Bu küləklər gətirirdimi o ətri?... Xeyr, gətirmirdi. 30 ilədek zaman fasiləsindən sonra biz o küləklərə doğru getməli olduq. Getdik və gedişimiz, bu yurd yerimiz yazmağa başladığımız şanlı "Qarabağ" dastanının "Suqovuşan" adlı boyu oldu. İndi o boydan danışaq bir az...

Madagiz tarixi adına qovuşdu, Suqovuşan oldu

Oktyabrın 3-də ordumuzun Suqovuşanla bağlı qələbə xəbərini ölkəmizin Prezidenti, Ali Baş Komandanımız cənab İlham Əliyevdən aldığımız: "Bu gün Azərbaycan Ordusu Madagizdə Azərbaycan bayrağını qaldırdı. Madagiz bizimdir. Qarabağ Azərbaycandır!" Dövlətimizin başçısı dərhal Madagizin tarixi adını bərpa etdi. Madagiz Suqovuşan adlandırıldı. Ali Baş Komandan 1-ci Ordu Korpusunun komandiri Hikmət Həsənovu Suqovuşanın işğaldan azad olunması münasibətilə təbrik etdi.

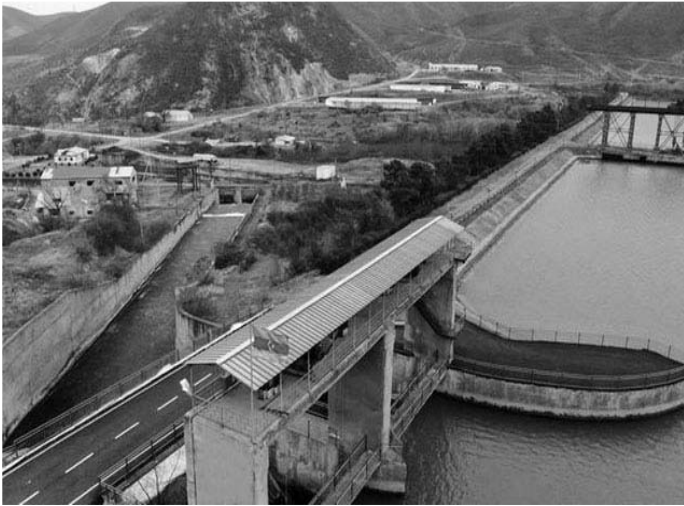
Onlarla Vətən oğullarının həyatlarını itirdikləri Suqovuşanda bu gün Azərbaycan bayrağı dalğalanır. Suqovuşanın işğaldan azad olması bir elin yurd haqqına qovuşması idisə, həm də canlarını Vətən torpaqları uğrunda qurban verən Azərbaycan övladlarının düşməndən alınan qisası idi.

Suqovuşan qovuşdurdu

Xalqımız üçün su aydınlıq anlamındadır. Qovuşmaq isə həsrətlərin vüsali anıdır. Suqovuşanın azad olunmasından bir qədər sonra yenə ölkə rəhbərinin daha 7 kəndimizin işğaldan azad olunması ilə bağlı paylaşımını sentyabrın 27-dən başlayıb genişmiqyaslı təxribat törədərək cəbhəboyu zonada yerləşən Azərbaycan Ordusunun mövqelərini iriçaplı silahlar, minaatanlar və müxtəlif çaplı artilleriya qurğularından intensiv atəşə tutan Ermənistan silahlı qüvvələrinə Milli ordumuz tərəfindən layiqli cavab oldu. Füzuli rayonunun Qaraxanbəyli, Qarvend, Kənd Horadiz, Yuxarı Əbdürrəhmanlı, Aşağı Əbdürrəhmanlı və Cəbrayıl rayonunun Böyük Mərcanlı, Nüzgar kəndlərindən, Murovdağın və Talış kəndi ətrafındakı bir neçə əlverişli yüksəkliyin ardınca Suqovuşan bizi oktyabrın 3-də Talış yaşayış məntəqəsinə, Füzuli rayonunun Aşağı Əbdürrəhmanlı, Cəbrayıl rayonunun Mehdili, Çaxırlı, Aşağı Maralyan, Şeybəy və Quycaq kəndlərinə, oktyabrın 4-də isə Cəbrayıl şəhərinə və rayonun bir neçə kəndinə qovuşdurdu.

Azərbaycan tarixinin bir parçası-Suqovuşan

90-cı illərdə ermənilərin Azərbaycana qarşı başladığı işğalçılıq siyasətinin qurbanlarından biri də Suqovuşan olub. 1991-1992-ci illərdə Azərbaycan Ordusu tərəfindən işğaldan azad olunsada, 1994-cü ilin aprel

ayında Manvel Qriqoryanın başçılığı altında Ermənistan ordusunun könüllülər dəstəsi yenidən bu kəndi işğal edib. Aprel döyüşləri zamanı Qarabağda formalaşdırılan beşinci müdafiə rayonu hərbi hissəsi Qarabağ döyüşlərində bir çox təxribatçı əməliyyatlarda iştirak edib və azad edilənədək işğalçı Ermənistan ordusunun Qarabağdakı ən yaxşı hərbi hissələrindən biri hesab olunurdu. 10-cu dağıtıcı diviziyanın tərkibinə daxil idi. Ehtimal edilir ki, hərbi hissə Ağdərəyə yaxın ərazilərdən Madagiz yaşayış məntəqəsi hüdudlarındanək döyüş növbətçiliyinə cəlb olunurdu. Bura aprel döyüşlərində Azərbaycan ordusunun əsas hədəflərindən biri olub. Bundan başqa erməni ordusunun 6-cı müdafiə rayonu kimi qeyd etdiyi hərbi hissə də Suqovuşanda yerləşirdi.

Kənd ərazisindəki qədim abidələr onun zəngin tarixindən xəbər verir. Burada Suqovuşan su anbarı və su elektrik stansiyası var. Kənddə 2014-cü ildə balıqartırma zavodu tikilib. Aprel döyüşləri zamanı elektrik stansiyası və balıqartırma zavoduna ziyan dəyşə də, onlar sonradan yenidən bərpa edilib.

Yeri gəlmişkən: qara kürü istehsalı

Yazı ilə bağlı araşdırma apararkən Svetlana Xaçaturyanın "Madagizi ziyarət etmək və balıqçılıq təsərrüfatının taleyi ilə maraqlanmaq işgüzar səfərinizin missiyasını yerinə yetirmək deməkdir" adlı məqaləsi ilə də rastlaşdım. Məqalədə qeyd olunur: "Artsax qara kürü ixrac edən bir ölkəyə çevriləcək. İldə 15-20 ton qara kürü, 1200-1500 ton balıq istehsal ediləcəkdir... Ancaq Aprel müharibəsi başladı, bunun fonunda ehtiraslar tədricən azaldı: xarici investorların vəsaitlərinin küləyə atıldığını, proqramın uğursuz olduğunu və kürü istehsal olunmayacağını artıq bir pıçıltı ilə danışdılar. Biz bu ya-

Müharibənin 7-ci günü: Suqovuşanla gələn ZƏFƏR

Xalqımızın belə bir gözəl deyimi var: "Qonşuya ümid edən şamsız qalar". Hələ o da ola başqasının torpağında "qonşuluqda-kına" ümid etmək. Bəs qonşunun torpağında qara kürü biznesi quran qonşularımız görəsən, bu Azərbaycan deyimini heç düşünmüşdülərmi? Təəssüf ki, düşünməyiblər. 2022-2023-cü ilə dünya bazarına çıxarmaq istedikləri qara kürünün istehsalına zəngin təbiəti ilə tam cavab verən Madagiz adlandırdıqları ərazimizdə 2020-ci ilin 3 oktyabrında Azərbaycan bayrağı yenidən dalğalan-

xınlarda Madagiz balıqçılıq təsərrüfatının direktoru vəzifəsini icra edən Arena Ulubabyanla görüşdük. O, özünü təqdim edəndə dedi: əvvəlcə gəlin balıqları görək. İnzibati binanın yanında yerləşən balıqçılıq, ümumi bir dam altında çoxsaylı hovuz kompleksidir. Onun sözlərinə görə, ümumilikdə 306 hovuz var və hamısında balıq yaşayır. Ulubabyan bunların "Sibir nərəkəsi" və "Rus nərəsi" növlərinin balıqları olduğunu söylədi. Bunlar qara kürü üçün ən yaxşı balıq növləridir. Balığın Madagizə necə gətirildiyini və onların "səyahət" marşrutunun belə olduğunu izah etdi: mayalanmış yumurtalar əvvəlcə Almaniyadan və Rusiyadan Ermənistan - suları balıq yetişdirmək üçün yararlı olan Ararat bölgəsinə, oradan da Artsax və xüsusi olaraq - Madagizə gətirilir. Zavodun Artsaxın başqa bir qəsəbəsində deyil, nə üçün Madagizdə qurulduğunu soruşduqda, A. Ulubabyan cavab verdi ki, balıq yetişdirmək və qara kürü istehsalı üçün ən uyğun şərtlər məhz Madagizdədir. Kürünün keyfiyyətinə əsasən iki amil təsir edir: oksigenlə zəngin təmiz su və Tərtər çayının ən böyük qolunun suyuna tam uyğun gələn müvafiq temperatur. İl ərzində sabit temperaturu 6-8 dərəcə olan təmiz, oksigenlə zəngin sular keyfiyyətli kürü əldə etmək üçün faydalıdır. Madagiz balıqçılıq təsərrüfatının direktoru vəzifəsini icra edən şəxs də əsas investorların xaricdən gələn iş adamları olduğunu söylədi. Bu yaxınlarda Artsax məhsullarının dadına baxan və keyfiyyəti və ləzzətindən məmnun qalan qara kürü satışında dünyaca məşhur mütəxəssislər gəldi, nəticədə kürünün ixracı ilə bağlı razılaşmalar əldə edildi. Ulubabyanın sözlərinə görə, məhsulların ilk partiyası 2018-ci ilin sonunda istehsal olunacaq və müəssisə 2022-23-cü illərdə tam gücü ilə fəaliyyətə başlayacaq və dünya bazarlarında "Artsaxda istehsal olunur" etiketli qara kürü və balıq görünəcək".

Və suya düşən xəyallar...

dı və ərazi tarixi adına qovuşdu-Suqovuşana. Ağılsız ermənilərin xam xəyalları isə elə Suqovuşanın çox bəyənib, təqdir etdikləri sularına qovuşdu.

Bəli, qonşuya ümid edib, xarici ölkələrə yalvarıb-yaxarıb, investor tapıb onun torpağına yatırım yatıranda son aqibəti əvvəldən düşünməmək çox ağılsızlıqdır. Eynilə dilənçiliklə əldə etdikləri milyonlarla manat dəyərində olan silahları döyüş meydanında qoyub qaçdıqları kimi...

Suqovuşan Qarabağın açarıdır

Azərbaycanın "Brest" qalası hesab edilən Suqovuşanın işğaldan azad olunması ilə Murov, Kəlbəcər, Tərtər yolu tamamilə kəsilir və Ağdamın azadlığına yol açılırdı. Murovdağ silsiləsinin cənub yamacı ilə Sərsəng gölüne yol buradan keçir. Elə buna görə də öz taleyini Prezidentinə, Ali Baş Komandana ümid edən Azərbaycan xalqı əmin idi ki, arxasında olduğu dövlət rəhbərinin düşünlü və ardıcıl şəkildə həyata keçirdiyi tədbirlər nəticəsində, Milli Ordumuzun qəhrəman əsgər və zabitlərinin səyi ilə torpaqlarımız son qarışınadək işğaldan azad ediləcəkdirdi. Azərbaycan bayrağı bütün əzəli torpaqlarımızda dalğalanacaqdı. Suqovuşan 30 illik həsrətliləri Qarabağa qovuşduracaqdı. Saf, təmiz suları ilə torpaqlarımızdan erməni çirkabını yuyub aparacaqdı.

5 il əvvəl Azərbaycan "Qarabağ" dastanını yazdı. Bu qəhrəmanlıq dastanının fonunda onun bir boyu olan "Suqovuşan" gələcək nəsillərə ərnağan edə biləcəyimiz ən dəyərli vətənpərvərlik hissi, qürur yerimizdir. 5 il əvvəl hələ "Qarabağ" dastanına irəliləməyə-neçə belə qəhrəmanlıq boylarının yazılacağından xəbərsiz idik. Lakin o boyların hər biri yazıldı, Azərbaycan ərazi bütövlüyünü və suverenliyini bərpa etdi. Bu Zəfəri yol isə Suqovuşandan başladı.

Mətanət Məmmədova